

Občanský průkaz předložte bez vyzvání! Ale proč?

11. 4. 2014 9:00

Výzvu „váš občanský průkaz, prosím“ nebo nápis „občanský průkaz předložte bez vyzvání“ znají důvěrně především starší generace. Časté prokazování totožnosti nebo peněženky plné průkazek s fotografií a osobními údaji však nejsou totalitní minulostí, setkáváme se s nimi stále. A častěji, než je v demokratických zemích zvykem.

Foto: Hans Štembera

Popisek: Prázdna peněženka, ilustrační foto

„Je to dáno historií, ale také tím, že průkaz s osobními daty ukazujeme mnohem častěji, než bychom ze zákona museli,“ říká RNDr. Igor Němec, předseda Úřadu pro ochranu osobních údajů. Lidé se v diskusích pod články vztahujícími se k problematice ochrany osobních údajů často ptají třeba na to, jak je to s povinností prokazovat se občanským průkazem, nebo jak si své doklady mají chránit. Nabízíme proto průvodce formou nejčastějších otázek, na které odpovídají odborníci z Úřadu pro ochranu osobních údajů (ÚOOÚ).

1. Jakými doklady je v ČR možné prokazovat totožnost?

Prokazovat svoji totožnost je možné občanským průkazem, cestovním pasem nebo například řidičským průkazem.

2. Jaké údaje musejí obsahovat?

K prokázání totožnosti v zásadě postačuje jméno, příjmení, adresa bydliště a datum narození. To jsou údaje, které vás dostatečně identifikují. Ty ostatní jsou pro běžné prokázání totožnosti nadbytečné a každý má právo se zeptat, k čemu dotyčný takové údaje vyžaduje.

3. U mobilních operátorů, v bance nebo v knihovně požadují prokázání totožnosti dvěma doklady (opatřenými fotografií). Je to relevantní?

Jeden doklad k prokázání totožnosti dostačuje. Je nesmyslné prokazovat správnost údajů v občanském průkazu nějakým dalším dokladem. Když vás legitimuje policista, také od vás nechce k občanskému průkazu ještě řidičský průkaz nebo rodný list, aby se ujistil, zda jste to skutečně vy.

4. Komu a za jakých okolností musíme poskytnout své osobní údaje obsažené v dokladu totožnosti?

Osobní údaje obsažené v dokladu totožnosti slouží především k vlastní identifikaci před orgány státní správy, tedy například soudy nebo policií, a v dalších případech, kdy to předpokládá zvláštní zákon, například při ubytování v hotelu. V soukromé sféře je můžete použít tam, kde uznáte za vhodné, nebo kde to jednoduše potřebujete. Když budete podepisovat smlouvu o koupi nebo pronájmu bytu, určitě se budete chtít na obou stranách přesvědčit, že se jedná skutečně o toho, za koho se v průběhu jednání obě strany vydávají. A k tomu slouží doklad totožnosti.

5. V bazénech, fitcentrech nebo hotelích požadují uschování OP na delší dobu – jako zástavu nebo pro zapsání údajů. Mají na to právo?

To je samozřejmě nepřijatelné. Občanský průkaz nemůže sloužit jako jakákoli forma zástavy a zákon o občanských průkazech výslovně zakazuje přijímat průkaz jako zástavu a odebírat jej při vstupu do objektů nebo na pozemky. Dokonce vy sami jste odpovědní za to, že nad ním máte kontrolu. Takže pokud někdo potřebuje, ať si vaše nezbytně nutné osobní údaje z občanského průkazu opiše, ale z ruky jej nedávejte. Ani v bazénu, ani ve fitcentrech, ani v hotelu na to právo nemají.

6. V hotelích, v zaměstnání nebo bance dochází dokonce k tomu, že požadují identifikační doklady k tomu, aby si pořídili jejich kopii.

V podstatě si tím jen chtějí usnadnit práci. Pokud k tomu ale nedáte souhlas, chovat by se tak neměli. Doklad totožnosti slouží k ověření toho, že jste to skutečně vy, nikoli k pořizování jeho kopie. Ta je pochopitelně snáze zneužitelná a navíc obsahuje řadu údajů, které jdou nad rámec vaší identifikace. Například to, zda jste, či nejste ženatý, na některých typech občanských průkazů máte uvedeno například jméno manželky, včetně jejího rodného čísla atd.

7. Musím mít u sebe běžně doklad, kterým mohu prokázat svou totožnost?

Výslovně to nikde stanoveno není. Zákon ukládá pouze povinnost mít občanský průkaz vystaven, nikoli jej mít neustále u sebe. Pochopitelně se nemožností identifikace vystavujete riziku určitých komplikací. Jistě je pohodlnější se policistovi prokázat plastovou kartičkou, než aby vás někam odváděl a ve svém důsledku tím třeba i zdržoval.

8. Za jakých okolností se musím policistovi legitimovat?

Oprávnění policistů požadovat prokázání totožnosti vyplývá ze zákona o Policii ČR (č. 273/2008 Sb.), kde jsou taxativně uvedeny situace, za nichž může toto oprávnění nastat. Rozsah a způsob zjišťování osobních údajů musejí být přiměřené tomu, proč ke kontrole dochází.

9. Co když odmítnu policistovi ukázat občanský průkaz, protože mi nesdělil důvod, proč jej požaduje?

Vystavujete se nebezpečí postihu se sankcí až do výše 1000 Kč, protože neuposlechnutím výzvy se dopouštíte přestupku. Policista není povinen sdělit důvod kontroly, přesto se kontrole nemusíte vyhnout například ve chvíli, kdy vaše podoba odpovídá popisu hledané osoby. Z ostatních případů je nejčastější požadavek na prokázání totožnosti při zjištění černého pasažéra revizorem v MHD (občanský průkaz však předkládáte policistovi - je zde souvislost s jednáním, které má znaky trestného činu nebo přestupku, a policista může předat průkaz revizorovi podle zákona „na žádost jiné osoby, která má na zjištění totožnosti právní zájem“).

10. Při vstupu do úřadů požadují předložit občanský průkaz a bez kontroly vlastníka z něj opisují údaje.

V každém případě máte mít kontrolu nad tím, co se děje s vaším občanským průkazem. Pokud chce někdo postupovat jinak, určitě se ozvěte. Máte na to právo. Bohužel stále přetrvává to, že lidé berou jako samozřejmost, když jim někdo řekne, že si jejich občanský průkaz okopíruje, někam odnese, ponechá atp., aniž by se odhodlali na to nějak reagovat. To je ale ve své podstatě to nejdůležitější a prvotní – zajímat se o to, co se s mými osobními údaji děje, kdo k nim má přístup - a proč.

11. Pokud odmítnu prokázat se například OP nebo poskytnout své osobní číslo, a to oprávněně, a je mi přesto zamezeno ve vstupu do úřadu nebo kvůli tomu nezískám požadovanou službu, jakým způsobem se mohu v co nejkratší době bránit?

V první řadě platí, že pokud to není stanoveno zvláštním zákonem, na základě něhož jsou vaše osobní údaje zpracovávány i bez vašeho souhlasu, nemůže vám nikdo bránit v přístupu někam nebo tím podmiňovat získání nějaké služby, pokud odmítnete uvést například vaši e-mailovou adresu. Bránit se můžete nejrychleji námitkou a žádostí o vysvětlení přímo u toho, kdo něco takového požaduje. V případě, že vám odpoví neuspokojivým způsobem, máte možnost se obrátit na Úřad pro ochranu osobních údajů, nejlépe s doložením všech podstatných skutečností, na základě nichž může úřad dále postupovat.

12. Podle zákona by každý shromažďovatel osobních údajů měl požadovat jen údaje, které bezprostředně potřebuje ke své činnosti. K čemu jsou osobní údaje nad rámec jména či bydliště bankám, operátorům, hotelům? Proč například v hotelu nestačí uvést jen své jméno a zaplatit?

Každý by měl zpracovávat osobní údaje v rozsahu, který je nezbytný pro stanovený účel. To je jedno ze základních pravidel ochrany osobních údajů vůbec. Nad tento rámec by je zpracovávat neměl, pokud k tomu nedáte souhlas. Bez vašeho souhlasu je možné zpracovávat osobní údaje na základě zvláštního zákonného zmocnění. Takže například u zmiňovaného

hotelu je zvláštním zákonem stanovena povinnost vést evidenční knihu pro účely místních poplatků a z důvodu evidence cizinců na území České republiky. Jasně je stanoven rozsah potřebných údajů – doba ubytování, jméno a příjmení, adresa bydliště, číslo občanského průkazu nebo cestovního dokladu, u cizinců státní občanství – takže pochybením je už zpracovávání většího rozsahu údajů bez souhlasu nebo jejich zpracování pro jiné účely.

13. K osobním údajům patří mj. příslušnost k politickým stranám nebo náboženské vyznání, které se však v médiích běžně uvádí. Do jaké míry mohou média zveřejňovat osobní údaje občanů?

Je pochopitelně rozdíl mezi tím, zda se jedná o „běžného“ občana, nebo o člověka, který vykonává nějakou veřejnou funkci. U něj i zákon o ochraně osobních údajů předpokládá sníženou ochranu jeho soukromí, pokud se to týká výkonu jeho funkce. S tím se každý, kdo se rozhodne pro veřejnou činnost, musí smířit. Neznamená to ovšem, že by veřejnost měla právo znát vše z jeho soukromí. Pokud jde o náboženské vyznání, nezdá se, že by média nějakým výrazným způsobem tento osobní, de facto citlivý údaj akcentovala.

14. Modelová situace – návštěva pohotovosti neurologie: Sestra si vyžádá doklady pacienta a odejde s nimi do ordinace (pacient nad nimi v tu chvíli nemá kontrolu), poté zanechá údaje o pacientovi do nemocniční databáze a nechá pacienta podepsat papír s údaji osob, které mají být kontaktováni v případě potřeby. Pacient po vyšetření dostane recept, na kterém je uvedeno jeho jméno, bydliště a rodné číslo. Co z toho odporuje zákonu o ochraně osobních údajů a lze se proti tomu nějak bránit?

Zdravotnická zařízení i lékárny, pokud zpracovávají vaše osobní údaje, jsou správci osobních údajů jako každý jiný a musejí plnit všechny povinnosti, které jim ze zákona o ochraně osobních údajů vyplývají. Když je poruší, nesou za to veškerou odpovědnost. O kontaktních osobách rozhodujete v principu vy, zvláštní zákon však popisuje případy, kdy mohou být informace předány vašim blízkým i bez vašeho souhlasu, což je například v situaci, kdy kvůli svému zdravotnímu stavu nebudete schopni o tom sami rozhodnout – to je ale na druhou stranu logické. Ale váš souhlas musí být získán okamžitě, jakmile to váš zdravotní stav dovolí.

15. Jaké jsou příklady nejčastějších zneužívání osobních údajů?

Nejnebezpečnější pro zneužití nejrůznějšího druhu jsou osobní údaje, které jsou takzvaně všeobjímající. Může se jednat například o rodné číslo, ale možná překvapivě výstižným příkladem takového údaje je v dnešní době číslo mobilního telefonu. Prostřednictvím takových údajů můžete propojit nejrůznější zdroje a databáze a tím zvýšit riziko krádeže identity. Je třeba připomenout, že zneužití, či chcete-li neoprávněné nakládání s osobními údaji, je trestný čin, za nějž hrozí i odnětí svobody.

Partner článku

http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=u_OHf1GzMbo

<http://ekonomika.cz/clanek/obcansky-prukaz-predlozte-bez-vyzvani-ale-proc->

<http://www.krajsekelisty.cz/praha/4997-obcansky-prukaz-predlozte-bez-vyzvani-ale-proc.htm>